

УДК 347.7+343.35

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.56>

ШАХРАЙСТВО З БОКУ БІЗНЕС-ПАРТНЕРІВ У ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ, СУДОВА ПРАКТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

Возняковська К.А.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри цивільного, господарського права
та приватноправових дисциплін
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»,
ORCID: 0000-0002-0351-7107

Возняковська К.А. Шахрайство з боку бізнес-партнерів у господарських відносинах: правовий аналіз, судова практика та механізми протидії.

У статті здійснено комплексне міжгалузеве дослідження договірної шахрайства як системного виклику для правової та економічної безпеки в умовах цифрової трансформації господарських відносин. Авторка вводить і обґрунтовує поняття «контрагентська загроза» як юридико-економічну категорію, що відображає нову генерацію ризиків у підприємницькому середовищі, зумовлену умисною недобросовісністю однієї зі сторін правочину. Висвітлюються основні індикатори шахрайських дій, що маскуються під формально легальні угоди, зокрема: підміна бенефіціарів, фіктивні контракти, штучна неплатоспроможність, конфлікт інтересів тощо.

Особливу увагу приділено проблемам правозастосування: аналізується непослідовність судової практики, невизначеність кваліфікації злочину між кримінально- та цивільно-правовим полем, недосконалість механізмів доказування. В роботі розглянуто типові тактичні моделі шахрайства – від договорів з навмисно завищеними зобов'язаннями до ланцюгових угод із транскордонною мінімізацією відповідальності.

Окремим блоком представлено судову практику України, включаючи аналіз рішень Верховного Суду та рішень перших інстанцій, що демонструють колізії в оцінці ознак умисного обману, фіктивності зобов'язань та прихованих конфліктів інтересів. Уперше системно проаналізовано понятійний вакуум у вітчизняному законодавстві стосовно договірної шахрайства. Наводяться приклади українських та зарубіжних рішень.

У науковій роботі також подано концепцію державної стратегії безпеки бізнесу з акцентом на цифрову перевірку реквізитів, історії компаній, судового бекграунду, а також - на обов'язковість due diligence як умови зниження договірних ризиків. Значна увага приділена досвіду ЄС, практиці FATF, EPPO та США (SOX, Dodd-Frank, RICO).

Стаття поєднує глибокий теоретико-правовий аналіз із практичними рекомендаціями для законодавця, судової влади, бізнес-спільноти. Вона буде цікавою для дослідників у сфері господарського та кримінального права, державної політики у сфері фінансової безпеки, а також для фахівців, що формують корпоративну антикризову інфраструктуру.

Ключові слова: договірне шахрайство; контрагентська загроза; due diligence; фінансова безпека; фіктивні угоди; цифрова перевірка контрагента; судова практика; шахрайство у бізнесі; економічна злочинність; FATF; превентивні правові механізми.

Vozniakovska K.A. Fraud committed by business partners in commercial relations: legal analysis, case law and mechanisms of counteraction.

This article presents a comprehensive interdisciplinary study of contractual fraud as a systemic threat to legal and economic security in the context of the digital transformation of business relations. The author introduces and substantiates the concept of a «counterparty threat» as a legal and economic category that reflects a new generation of risks in the entrepreneurial environment, stemming from the intentional bad faith of one party to a transaction. The study outlines key indicators of fraudulent conduct disguised as formally legal agreements, including the substitution of beneficiaries, fictitious contracts, artificial insolvency, and conflicts of interest.

Special attention is given to challenges in law enforcement and judicial application, including inconsistencies in case law, ambiguity in the classification of such offenses between criminal and civil jurisdictions, and imperfections in evidentiary mechanisms. The paper analyzes typical tactical models

of fraud – from contracts with deliberately inflated obligations to chain agreements involving cross-border liability evasion.

A separate section is devoted to Ukrainian judicial practice, with a focus on decisions of the Supreme Court and first-instance courts, which reveal contradictions in assessing indicators of intentional deception, the fictitious nature of obligations, and undisclosed conflicts of interest. For the first time, the article systematically examines the conceptual vacuum in Ukrainian legislation regarding contractual fraud. References are made to both Ukrainian and foreign case law.

The article also proposes a state business security strategy, emphasizing digital verification of counterparties' credentials, corporate histories, and litigation backgrounds, as well as the mandatory implementation of due diligence procedures as a condition for minimizing contractual risks. Particular attention is paid to the practices of the EU, FATF, EPPO, and the United States (including SOX, the Dodd–Frank Act, and RICO).

Combining in-depth theoretical and legal analysis with practical recommendations, the article is valuable for legislators, judicial authorities, business entities. It will be of interest to researchers in commercial and criminal law, policymakers in financial security, and practitioners involved in building corporate anti-crisis infrastructure.

Key words: contractual fraud; counterparty threat; due diligence; financial security; fictitious agreements; digital verification of counterparties; case law; business fraud; economic crime; FATF; preventive legal mechanisms.

Постановка проблеми. У господарській діяльності будь-якого підприємства укладення договорів з контрагентами є важливою умовою забезпечення ефективного функціонування та розвитку бізнесу. Водночас сучасна господарська практика демонструє збільшення ризиків, пов'язаних із ненадійними або навмисно шахрайськими діями з боку партнерів. Відсутність належної перевірки, слабе правове забезпечення, а також обмеженість превентивних механізмів призводять до того, що бізнес уразливий до махінацій, які можуть призвести до значних збитків або повного знищення ділової репутації.

Феномен шахрайства у відносинах між суб'єктами господарювання охоплює широкий спектр дій – від подачі неправдивої інформації про фінансовий стан до цілеспрямованої побудови схем ухилення від виконання договірних зобов'язань. Особливу небезпеку становить те, що такі дії часто складно виявити на початкових етапах співпраці. Це зумовлює необхідність глибокого правового аналізу, створення механізмів раннього попередження та вироблення рекомендацій щодо підвищення правової безпеки.

Метою цієї статті є здійснення комплексного теоретико-правового аналізу явища шахрайства з боку контрагентів і партнерів у господарських правовідносинах, виявлення ключових проблем у правовому регулюванні та правозастосовній практиці, а також обґрунтування ефективних механізмів протидії таким проявам шахрайства. Особливу увагу приділено прогалинам у чинному законодавстві, судовій практиці, а також способам упередження договірному шахрайству через удосконалення юридичних інструментів ділової перевірки (due diligence), цивільно-правових запобіжників та кримінально-правових санкцій.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика шахрайства у сфері договірних відносин, зокрема з боку контрагентів та бізнес-партнерів, є предметом постійної наукової уваги як у межах цивільного та господарського права, так і в кримінально-правовій науці. Проте попри актуальність теми, дослідження часто носять фрагментарний характер і не завжди враховують міждисциплінарний підхід. Існує об'єктивна потреба у формуванні цілісної правової позиції, яка б поєднувала превентивні (договірно-цивільні), захисні (кримінально-правові) та відновлювальні (процесуально-правові) інструменти для ефективної протидії договірному шахрайству в умовах сучасного ринку.

У контексті загальної теорії зобов'язального права питання зловживань з боку сторін договору досліджували такі українські науковці, як О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова. У господарсько-правовій площині питання шахрайських дій у підприємницькому середовищі досліджував О.П. Подцерковний, який звертає увагу на прогалини в договірному регулюванні. У сфері кримінально-правової науки питання кваліфікації шахрайства у договірних правовідносинах висвітлювали В.Я. Тацій, Є.В. Дехтярьова. М.М. Єфімов, Н.В. Павлова, С.В. Чучко досліджували особливості розслідування шахрайства, пов'язаного із купівлею-продажем товарів через мережу Інтернет [17, с. 4].

Виклад основного матеріалу. Проблема шахрайства у ділових відносинах має давнє коріння, що простежується ще з античних часів. У римському праві існувала концепція «furtum», яка охоплювала низку посягань на присвоєння чужого майна [20, с. 424]. У середньовіччі на теренах Європи активно формувались інститути відповідальності за торгове шахрайство, зокрема в межах

гільдій. На українських землях, у Литовських статутах, а пізніше – в Законі Божому та цивільному праві Російської імперії, передбачались певні санкції за зловживання у сфері приватного господарювання. Після розпаду СРСР і початку ринкових реформ на території України, правова база виявилась неготовою до нових реалій ведення бізнесу. Перехідний період 1990-х років став часом стрімкого зростання кількості злочинів у сфері економіки, в тому числі фіктивного підприємництва, махінацій із договором, вексельного шахрайства тощо.

Сьогодні в Україні питання шахрайства врегульоване Кримінальним кодексом України, але цієї норми недостатньо для охоплення всього спектра махінацій, з якими стикається бізнес. Часто такі дії не підпадають під ознаки кримінального злочину, але становлять значну загрозу з точки зору цивільного або господарського права. Значну роль у регулюванні мають норми Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України. Також важливим є Закон України «Про запобігання корупції», оскільки певна частина шахрайств здійснюється у змові з державними посадовцями.

За інформацією ресурсу Оpendatabot, у 2023 році в Україні було відкрито понад 82 000 кримінальних проваджень за статтею 190 ККУ [16]. У січні 2024 року було зафіксовано новий анти рекорд – 8 421 відкритих проваджень. До порівняння, це в 1,4 рази більше правопорушень, ніж у січні 2023 року. Хоча, якщо проаналізувати надану статистику, в 2024 році відкрито було кримінальних проваджень за ст. 190 ККУ «Шахрайство» на 21% ніж у 2023 році, що свідчить про масовий характер цього явища [24]. За дослідженням PwC, 51% українських компаній у 2019-2020 роках повідомили про втрати від шахрайських дій з боку партнерів [15]. Однак, однією з характерних ознак економічного шахрайства є латентність – більшість правопорушень залишаються поза межами офіційної статистики. Методики кримінального аналізу в господарській сфері передбачають використання таких інструментів, як аналіз аномальних фінансових операцій; встановлення бенефіціарних зв'язків між суб'єктами; OSINT-розвідка із відкритих джерел (YouControl, Opendatabot, Clarity); мережевий аналіз для виявлення системної взаємодії між суб'єктами ризику; профілювання ризикованих контрагентів за поведінковими та економічними маркерами.

Проблематика шахрайства в господарській діяльності активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, Чубай В.М. зазначає, що відсутність чітких критеріїв ідентифікації фінансово-економічного шахрайства ускладнює процес його виявлення та запобігання [22]. Варічева Р.В. та Замлинський В.А. досліджують вплив міжособистісних конфліктів на виникнення шахрайства в організації. Вони підкреслюють, що внутрішні конфлікти можуть призводити до розголошення конфіденційної інформації та інших форм зловживань, що підривають економічну безпеку підприємства. Автори пропонують комплекс профілактичних заходів для запобігання таким загрозам [14]. Низка авторів аналізувала сучасні методи виявлення шахрайства, корупції та змов у державних закупівлях. Вони підкреслюють ефективність використання аналізу соціальних мереж та машинного навчання для виявлення підозрілих схем у ланцюгах постачання [6]. У дослідженні Ніколас-Карлок Ж.Р. та Луна-Пла І. проаналізовано поведінку мереж фіктивних компаній у сфері закупівель. Вони використовують підхід аналізу мереж для виявлення організованих схем шахрайства та пропонують рекомендації щодо політики та реформ для запобігання таким практикам [7]. Деякі автори досліджують можливості застосування методів машинного навчання для автоматичного виявлення шахрайства у сфері закупівель. Вони розробляють моделі, які можуть ідентифікувати підозрілі транзакції та класифікувати типи шахрайства, що сприяє підвищенню ефективності аудитів [1]. Ці дослідження свідчать про необхідність розробки ефективних механізмів виявлення та запобігання шахрайству в господарській сфері, а також про важливість підвищення рівня обізнаності працівників щодо етичних норм та стандартів поведінки.

В умовах стрімкої глобалізації господарських зв'язків, цифровізації бізнес-процесів і зростання кількості договірних зобов'язань особливої актуальності набуває запобігання шахрайству з боку контрагентів і партнерів. У міжнародній договірній практиці одним із найефективніших інструментів запобігання шахрайству з боку контрагентів виступає процедура *due diligence* – ретельна попередня перевірка бізнес-партнера перед укладенням правочину. Цей інструмент став стандартом у комерційній діяльності, особливо в сферах з високим фінансовим ризиком: злиття і поглинання (M&A), інвестиційні угоди, довгострокові контракти на значні суми тощо. Згідно з визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), *due diligence* – це «процес виявлення, запобігання, пом'якшення та усунення потенційних негативних наслідків у сфері прав людини, корупції, екології, етики та комерційної відповідальності» у процесі ведення бізнесу [8]. В юридичному вимірі *due diligence* виконує як інформаційну, так і запобіжну функції. Його проведення дозволяє стороні договору отримати об'єктивну картину про потенційного партнера: структуру власності, фінансовий стан, участь у судових спорах, виконання податкових зобов'язань, пов'язаних осіб, наявність санкційного статусу тощо. Особливу увагу приділяють ризику використання фіктивних директорів, офшорних юрисдикцій, підставних компаній, що можуть вказувати на шах-

райський характер правочину. Згідно з дослідженнями Вільяма М. Кріллі та Ендрю Дж. Шермана, належна перевірка стала «золотим стандартом» і охоплює всі етапи процесу перевірки, від попереднього аналізу до завершення угоди, з акцентом на виявлення потенційних ризиків та можливостей [13, с. 240]. Судова практика у Великій Британії та США вже давно визнає невиконання *due diligence* як прояв необачності або навіть порушення обов'язку добросовісної поведінки (*duty of care*). У рішенні *Barings plc v. Coopers & Lybrand* (1997) суд прямо зазначив, що компанія-аудитор несе відповідальність за упущення, які можна було б виявити при належному рівні перевірки [2]. У контексті договірної шахрайства це означає, що сторона, яка не провела перевірку партнера, сама несе частину ризику за негативні наслідки угоди.

У країнах Європейського Союзу функція *due diligence* вийшла за межі суто комерційного інструменту. У 2023 році було ухвалено Директиву ЄС про корпоративну належну обачність (CSDDD), яка зобов'язує великі компанії здійснювати юридичну, етичну та екологічну перевірку всіх контрагентів, зокрема у третіх країнах [4]. Таким чином, *due diligence* стає частиною корпоративної відповідальності та механізмом управління ланцюгами поставок.

На тлі міжнародного досвіду українська господарська та цивільна правова система лише частково інтегрує підходи *due diligence*. Прямого нормативного закріплення цього інституту в національному законодавстві немає, однак деякі його елементи простежуються в положеннях Цивільного кодексу України щодо зловживання правом (ст. 13), укладення договору під впливом обману (ст. 230), обов'язку добросовісності, розумності та справедливості (ст. 3, ст. 509). У рамках вітчизняної правничої науки поступово формується розуміння *due diligence* як превентивного правового інструменту. Зокрема, дослідниця Н.В. Щербакова розглядає *due diligence* як сукупність інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на проведення комплексного і глибокого аналізу, належної перевірки й оцінки всіх аспектів фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта (організаційних, правових, фінансових, маркетингових, податкових, ринкових, технологічних) [25].

Що ж стосується боротьби з таким явищем, то правоохоронна діяльність у сфері боротьби з шахрайством з боку контрагентів відіграє системну роль. Співпраця аналітичних служб підприємств з органами досудового розслідування, зокрема підрозділами БЕБ, НПУ та СБУ, дозволяє не лише оперативно реагувати на виявлені загрози, але й формувати превентивну політику. Кримінальний аналіз дозволяє структурувати фактичну базу для формування доказів у кримінальному провадженні, що є критичним для кваліфікації складу злочину. Зокрема, виявлення узгоджених транзакцій, що не відповідають комерційній логіці, може свідчити про змову. Такі дані необхідно документально фіксувати, оформляючи висновки аналітичних служб у вигляді довідок, аналітичних записок або експертних оцінок для оперативного підрозділу або слідчого. У своїй науковій роботі Андрій Рейнгольд здійснив комплексне дослідження проблем розслідування шахрайства в інтернет-комерції, підкресливши стрімке зростання кількості таких злочинів в умовах цифровізації та воєнного стану. Рейнгольд А. наголошує, що шахраї постійно адаптуються до нових умов, створюючи фальшиві сайти, маніпулюючи соціальними мережами, використовуючи фіктивні компанії та електронні платіжні системи для введення потерпілих в оману [19].

Крім того, правоохоронні органи можуть використовувати результати кримінального аналізу у власних інформаційно-аналітичних системах для формування профілів правопорушників, карт ризику та автоматизованих сценаріїв реагування на повідомлення про злочин. Але переважна більшість компаній не звертається до правоохоронних органів, остерігаючись втрат, пов'язаних з репутацією, або через недовіру до ефективності правосуддя. Правоохоронні органи не лише розслідують, а й здійснюють превенцію, активно залучаючи інструменти кримінального аналізу. Це включає ідентифікацію ризиків ще на етапі укладення договору, перевірку контрагента в реєстрах, оцінку ризиковості за критеріями активності транзакцій та участі у сумнівних господарських операціях. Синергія бізнесу, аналітичних служб і правоохоронців має бути інституційно закріплена. На законодавчому рівні варто впровадити обов'язкову процедуру *due diligence* [26] та інструмент контролю з боку БЕБ і ДПС за ланцюгами постачання, зокрема, в публічних закупівлях. Це значно зменшить простір для реалізації шахрайських схем із боку партнерів і контрагентів.

Світова практика боротьби з шахрайством у господарській сфері є значно більш розвиненою. У країнах ЄС, США, Канаді діють багаторівневі системи фінансового моніторингу, незалежного комплаєнсу та ризик-менеджменту, які дозволяють виявляти ризики до початку співпраці з потенційно неблагонадійними партнерами. Наприклад, США є одним із лідерів у нормативному врегулюванні боротьби з шахрайством у сфері господарських відносин. Зокрема, Закон Сарбейнса-Окслі регулює фінансову звітність публічних компаній. Відповідно до розділу 404 Закону, керівництво публічних компаній зобов'язане щорічно оцінювати ефективність внутрішнього контролю над фінансовою звітністю. Результати цієї оцінки мають бути включені до щорічного звіту компанії (форма 10-K)

[12]. Крім того, розділ 404(b) вимагає, щоб незалежні зовнішні аудитори підтверджували оцінку керівництва щодо ефективності внутрішнього контролю. Це забезпечує додаткову впевненість у надійності фінансової звітності компанії. Хоча Закон і не вимагає окремого щорічного підтвердження процедур управління ризиками шахрайства, щорічна оцінка внутрішнього контролю над фінансовою звітністю включає в себе аналіз ризиків, пов'язаних із шахрайством, оскільки це є ключовим аспектом забезпечення точності та достовірності фінансової інформації [12]. Ці процедури прямо пов'язані з попередженням шахрайства у відносинах із постачальниками та контрагентами. Також, Закон про шахрайство в сфері торгівлі - встановлює кримінальну відповідальність за шахрайські дії з використанням засобів поштового чи електронного зв'язку у ділових операціях, включаючи контрагентські махінації [10]. А Законом про організації, які впливають на рекет і корупцію передбачена можливість переслідувати організовані злочинні групи, що здійснюють шахрайство в рамках фіктивного партнерства або з використанням фальшивих компаній [11]. Закон Dodd-Frank встановлює вимоги до прозорості фінансових ринків і передбачає створення офісу захисту споживачів фінансових послуг, що також охоплює боротьбу з шахрайством у сфері постачання та партнерства [5]. Ці закони забезпечують багаторівневий захист бізнесу в США: від обов'язкової внутрішньої звітності до кримінального переслідування за шахрайські схеми. Їх вивчення є корисним для імплементації ефективних механізмів в українське законодавство.

У Європейському Союзі боротьба з шахрайством у господарській сфері базується на низці законодавчих актів та інституційних механізмів. Зокрема, Директива (ЄС) 2017/1371 про боротьбу з шахрайством, що шкодить фінансовим інтересам ЄС – передбачає криміналізацію шахрайства у фінансових правопорушеннях, зокрема, при тендерах, субсидіях та господарських контрактах [3]. Регламент ЄС 2017/1939 про Європейську прокуратуру забезпечує кримінальне переслідування осіб, підозрюваних у шахрайстві в транснаціональних господарських справах, особливо щодо розкрадання бюджетних коштів [9]. Рекомендації FATF, як і в США, є обов'язковими до виконання країнами-членами ЄС. Зокрема, це стосується принципів KYC (Know Your Customer) та обов'язкової верифікації постачальників, що беруть участь у державних і приватних контрактах. Більшість країн також імплементували рекомендації FATF, що передбачає багаторівневу перевірку клієнтів та партнерів у господарських операціях.

В українській судовій практиці справи щодо шахрайства контрагентів розглядаються як у кримінальному, так і в господарському процесі. Зокрема, у справі № 537/756/23 Крюківський районний суд м. Кременчука розглядав позов щодо визнання кредитного договору та договору страхування недійсними. Позивач стверджував, що підпис на документах було підроблено, а кошти незаконно списані з її рахунку. Суд частково задовольнив позов, визнавши деякі документи недійсними та зобов'язавши відповідача повернути незаконно списані кошти [21]. Інша справа, № 810/3116/18 Верховний Суд розглядав питання щодо ухилення від сплати податків через фіктивні господарські операції. Суд встановив, що платник податків включив до податкового кредиту суми, сплачені за нереальні операції з контрагентами, які не мали фактичного виконання. У результаті суд підтримав позицію податкового органу про донарахування податкових зобов'язань та штрафних санкцій [23]. В справі № 727/6661/15-к Верховний Суд розглядав питання щодо шахрайства, пов'язаного з господарською діяльністю. Суд встановив, що обвинувачений, діючи умисно, заволодів чужим майном шляхом обману та зловживання довірою, що кваліфікується як шахрайство у великих розмірах. Суд підтримав вирок суду першої інстанції про визнання обвинуваченого винним та призначення покарання у вигляді позбавлення волі [18]. Аналіз подібної практики свідчить про необхідність розширення механізмів досудового вирішення спорів, активного використання третейських судів, а також створення спеціалізованих бізнес-омбудсменів з питань захисту від шахрайства.

Висновки. Шахрайство з боку контрагентів та партнерів є серйозною загрозою для стабільного функціонування підприємств. Ефективна протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу, що включає правове регулювання, впровадження внутрішніх контролів, використання сучасних технологій та постійне підвищення обізнаності персоналу.

З огляду на сучасні реалії, одним із перспективних напрямів є автоматизація процесу перевірки через інтеграцію *due diligence* у цифрові системи державного і приватного сектора. Уже зараз на ринку функціонують платформи, що здійснюють багаторівневу перевірку контрагентів за кілька хвилин: наприклад, LexisNexis Risk Solutions, World-Check, YouControl. У перспективі можливе створення національного реєстру бізнес-репутації з відкритим доступом, що стане інструментом для масового використання *due diligence* навіть у малому бізнесі. Впровадження *due diligence* як правового, інформаційного та поведінкового стандарту є ключовим елементом ефективної протидії шахрайству з боку контрагентів. Його формалізація у вітчизняному законодавстві та правозастосуванні дозволить не лише гармонізувати українське правове поле із європейськими стандартами, але й забезпечити більш прогнозований, безпечний і справедливий договірний обіг.

У перспективі розвитку боротьби з господарським шахрайством доцільним також є створення єдиної платформи міжвідомчого кримінального аналізу та запровадження електронної профілізації ризикових угод у реальному часі.

Доречним було б і закріплення терміну «контрагентська загроза» в антикорупційному та господарському законодавстві. Запровадження цього поняття в антикорупційне та господарське законодавство дозволить чітко класифікувати правові та економічні ризики, пов'язані з партнерською взаємодією, та сформулювати підґрунтя для запобігання їх реалізації. У цьому контексті «контрагентська загроза» може бути визначена як ймовірність виникнення негативних юридичних чи фінансових наслідків унаслідок співпраці з особою, що діє у спосіб, який викривлює природу зобов'язань або приховує свої фактичні наміри.

Не останнє місце в боротьбі з господарським шахрайством є і посилення міжнародної співпраці з Європолем та FATF для протидії транснаціональному шахрайству. Запровадження єдиної цифрової платформи обміну підозрілою інформацією між НАБУ, БЕБ, НАЗК та партнерами з ЄС за моделлю SIENA, могло б істотно підвищити швидкість реагування на міжнародні загрози. Крім того, участь українських слідчих у програмах тренінгів від OLAF, CEPOL і Egmont Group дозволить підвищити рівень підготовки до роботи з фінансовими слідами в складних транснаціональних схемах.

Національне законодавство, хоча й містить основні механізми протидії, потребує серйозного вдосконалення з огляду на міжнародні стандарти. Тільки за умови системної роботи в цьому напрямку можна забезпечити належний рівень захисту бізнесу від шахрайських дій. Лише комплексний підхід – нормативний, організаційний та технологічний може забезпечити ефективний захист підприємств від недобросовісної поведінки партнерів і зберегти інвестиційну привабливість українського бізнес-середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bai Jin, Qiu Tong. Automatic Procurement Fraud Detection with Machine Learning. 2023, 10 URL: https://www.researchgate.net/publication/370152871_Automatic_Procurement_Fraud_Detection_with_Machine_Learning.
2. *Barings Plc v. Coopers & Lybrand & Others*. BCLC 427. 1997, CaseMine. URL: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff8d960d03e7f57ece7c2>.
3. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L1371>.
4. European Commission. *Proposal for a Directive on Corporate Sustainability Due Diligence and Annex*. Brussels, 23.2.2022. COM (2022) 71 final. URL: https://commission.europa.eu/publications/proposal-directive-corporate-sustainability-due-diligence-and-annex_en.
5. Implementing the Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act // U.S. Securities and Exchange Commission (SEC). URL: <https://www.sec.gov/rules-regulations/implementing-dodd-frank-wall-street-reform-consumer-protection-act>.
6. Lyra Marcos, Damásio Bruno, Pinheiro Flávio, Bação Fernando. Fraud, corruption, and collusion in public procurement activities, a systematic literature review on data-driven methods. *Applied Network Science*. 2022, 7. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s41109-022-00523-6.pdf>.
7. Nicolás-Carlock J.R., Luna-Pla I. Organized crime behavior of shell-company networks in procurement: prevention insights for policy and reform. *Trends Organ Crim*, 2024.27. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12117-023-09499-w>.
8. OECD DUE DILIGENCE GUIDANCE FOR RESPONSIBLE BUSINESS CONDUCT. 2018. URL: <https://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>.
9. The European Public Prosecutor's Office (EPPO). Official website. URL: <https://www.eppo.europa.eu/en>.
10. U.S. Code Title 18 § 1341 - Fraud and Swindles / Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1341>.
11. U.S. Code Title 18, Chapter 96 - Racketeer Influenced and Corrupt Organizations (RICO) / Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-96>.
12. What Is the Sarbanes–Oxley (SOX) Act? / AuditBoard. URL: <https://auditboard.com/blog/sarbanes-oxley-act>.
13. William M. Crilly, Andrew J. Sherman. *The AMA Handbook of Due Diligence*. Publisher: AMACOM; 2010; 848 p.
14. Варічева Р., Замлинський В. Вирішення проблем міжособистісних відносин в організації бухгалтерського обліку задля попередження шахрайств і посилення економічної безпеки підприємства. *Облік і фінанси*. 2017, 78. С. 13–19. URL: <https://afj.org.ua/ua/article/515>.

15. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2020. *PwC Україна*. URL: www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html.
16. Кількість справ про шахрайство сягла історичного максимуму у 2023 році. *Opendatabot*. 21.02.2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fraud-2023>.
17. Методика розслідування шахрайств, пов'язаних із купівлею/продажем товарів через мережу «Інтернет»: теоретичні та праксеологічні засади: монографія / М.М. Єфімов, Н.В. Павлова, С.В. Чучко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 200 с.
18. Постанова Верховного Суду у справі № 727/6661/15-к від 06.03.2018 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72670494>.
19. Рейнгольд А.В. Основи методики розслідування шахрайства в інтернет-комерції: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09; ДУВС. Дніпро, 2023. <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/12027/1/%d0%b0%d0%b2%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%84%20%d0%a0%d0%b5%d0%b9%d0%bd%d0%b3%d0%be%d0%bb%d1%8c%d0%b4.pdf>.
20. Римське право: підруч. / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов. 2-ге вид. К.: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
21. Рішення Крюківського районного суду м. Кременчука у справі № 537/756/23 від 19.04.2024 // *ZakonOnline*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/118620253>.
22. Стецюк О., Чубай В. Шахрайство на підприємствах: види, критерії ідентифікації та причини виникнення. *Економіка та суспільство*, 2023, 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2259>.
23. Судове рішення у справі № 810/3116/18 від 23.05.2022 / Єдиний державний реєстр судових рішень. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104759436>.
24. Шахраї в Україні: чи вдається їх зупинити?. *Київ Пост*. 10.01.2025. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/45227>.
25. Щербакова Н.В. Впровадження due diligence як ефективного інструменту в процедурі реорганізації господарських організацій шляхом злиття/приєднання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024, 10. URL: http://lsej.org.ua/10_2024/41.pdf.
26. Що таке due diligence і чому це важливий етап угоди. ЮРЛІГА. Аналітика. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/217795_shcho-take-due-diligence--chomu-tse-vazhliivy-etap-ugodi.